

АКТУАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ-ПІДПРИЄМЦІВ

Кліпа Юлія Володимирівна,
асистент кафедри економіки та управління
Інституту банківських технологій та бізнесу
ДВНЗ «Університет банківської справи»
e-mail: yu.klipa@gmail.com

Анотація. Розкрито особливості актуалізації компетентісного підходу як складової професійної підготовки майбутніх економістів-підприємців. Підкреслюється важливість формування компетенції для ефективної професійної діяльності в умовах сучасного суспільства. Професійна підготовка майбутніх економістів є педагогічним процесом, у результаті якого формується професійна компетентність економіста-підприємця. Узагальнюючи аналіз проблеми, дослідження компетентностей майбутніх економістів-підприємців показує, що педагогічна наука розробила і впроваджує підходи, що дозволяють співвідносити професійну компетентність зі здібностями, вміннями та знаннями. Виділено три основні компетентнісні показники готовності до майбутньої професійної діяльності: мотивація, знання і вміння комунікувати.

Автор стверджує, що сучасному економісту-підприємцю потрібні педагогічні знання, вміння і навички, а отже, і освітні компетентності.

Ключові слова: професійна освіта, майбутні економісти-підприємці, професійна підготовка, педагогічна підготовка, теорія компетентності, професійні компетентності.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 0; бібл.: 21.

COMPETENCY-BASED APPROACH ACTUALIZATION IN PROFESSIONAL EDUCATION OF ECONOMISTS AND ENTREPRENEURS

Klipa Yuliia,
Assistant of Department of Economy and Management
Institute of Banking Technology and Business
of SHEI «Banking University»
e-mail: yu.klipa@gmail.com

Abstract. The article reveals features of competency-based approach actualization as a component of future economists' and entrepreneurs' professional preparation. The importance of forming competence for effective professional activity in conditions of modern society is underlined. The professional training of future economists is a pedagogical process, as a result of which the professional competence of an economist and an entrepreneur is formed.

A generalized analysis of problem of studying the competences of future economists and entrepreneurs shows that pedagogical science has developed and is introducing approaches that allow to correlate professional competence with abilities, skills and knowledge. Three main competence indicators of readiness for future professional activity are singled out: motivation, knowledge and skills of communicating.

The author claims that a modern economist and entrepreneur needs pedagogical knowledge, skills and, consequently, educational competence.

Keywords: professional education, future economists and entrepreneurs, professional preparation, pedagogical preparation, theory of competence, professional competence.

Formulas: 0; fig.: 0; tabl.: 0; bibl.: 21.

АКТУАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА В ПРОФЕСІОНАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНІИ ЕКОНОМІСТОВ-ПРЕДПРИНИМАТЕЛЕЙ

Кліпа Юлія Владимировна,
ассистент кафедры экономики и управления
Института банковских технологий и бизнеса
ГВУЗ «Университет банковского дела»
e-mail: yu.klipa@gmail.com

Аннотация. Раскрыты особенности актуализации компетентностного подхода как составляющей профессиональной подготовки будущих экономистов-предпринимателей. Подчеркивается важность формирования компетенции для эффективной профессиональной деятельности в условиях современного общества. Профессиональная подготовка будущих экономистов является педагогическим процессом, в результате которого формируется профессиональная компетентность экономиста-предпринимателя.

Обобщенный анализ проблемы исследования компетенций будущих экономистов-предпринимателей показывает, что педагогическая наука разработала и внедряет подходы, позволяющие соотносить профессиональную компетентность со способностями, умениями и знаниями. Выделены три основных компетентностных показателя готовности к будущей профессиональной деятельности: мотивация, знания и умения коммуницировать.

Автор утверждает, что современному экономисту-предпринимателю необходимы педагогические знания, умения и навыки, а следовательно и образовательные компетентности.

Ключевые слова: профессиональное образование, будущие экономисты-предприниматели, профессиональная подготовка, педагогическая подготовка, теория компетентности, профессиональные компетентности.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 0; библи.: 21.

Вступ. Професійна освіта майбутніх економістів-підприємців потребує фахівців нового покоління. Їх повинні готувати згідно з європейськими вимогами до вищої освіти.

Сучасна освіта України характеризується двома складовими у професійній підготовці майбутніх фахівців. Перша складова включає співпрацю провідних європейських університетів, до яких логічно входять університети України. Друга складова потребує об'єднання освітніх систем і структур на рівні держав в єдиний європейський стріг з єдиними результатами у фаховій підготовці. Єдині результати у професійній освіті складають у компетентності, тобто показники, за якими функціонуватимуть майбутні економісти-підприємці в подальшій діяльності, до складу яких входять єдині вимоги у стандартах підготовки та критеріях. Така уніфікованість істотно підвищить конкурентноздатність наших фахівців на європейському ринку праці.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Аналіз досліджень, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми з філософських, економічних, педагогічних, психологічних досліджень і на які спирається автор, показав, що дослідженню проблеми формування компетентнісного підходу у професійній освіті майбутніх економістів-підприємців розглядали науковці: К. В. Бабак, І. М. Ковчина, В. М. Костриченко, І. В. Нікітіна, Н. Г. Ничкало, Р. П. Лієча, Л. С. Отрошенко, В. О. Тригуб, Ю. О. Шабанової та інші.

Мета статті: розкрити сутність компетентнісного підходу у професійній освіті майбутніх економістів-підприємців.

Результати дослідження. ДВНЗ «Університет банківської справи» приєднався до вимог Болонського процесу, перейшов на модульну систему навчання. Разом із цими змінами він розпочинає набір студентів щодо відбору абітурієнтів. Майбутнє навчального закладу розглядається в руслі європейських перетворень, що відбуваються в ньому. Уже створено інноваційний центр, який надає сучасні освітні послуги; бізнес-школа, яка здійснює різноманітні освітні проекти, такі як start-up школа, бізнес-інкубатор тощо; проводяться лекції, тренінги для дорослих з метою їх зацікавлення підприємницькою діяльністю. З 2010 року в Україні, зокрема в Університеті банківської справи,

розпочав роботу проект Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Трансформація фінансового сектору». До концепції проекту закладено принцип підвищення фінансової грамотності українців з раннього віку. Розпочато навчання фінансової обізнаності старшокласників, зокрема учнів 10 класів. Це вже доволі свідомі підлітки, більшість з яких визначилися з планами на майбутнє, і вони потребують необхідних знань і навичок здійснення фінансових операцій для подальшої діяльності. Підготовлено методичні посібники з вивчення елементів фінансової грамотності для учнів 2—4 класів, а також 5—9 класів. Інноваційні інструменти з вивчення дисципліни «Фінансова грамотність» закладені в концепцію «Нової української школи». Педагоги пояснюватимуть дітям у цікавій та доступній формі значення фінансових термінів і допомагатимуть здійснювати прості розрахунки. Професорсько-викладацький склад і наукові працівники звертаються до підвищення інтелектуальної свідомості майбутніх українців: формується економічне мислення, компетентна фінансова поведінка, а відтак успішність у майбутній діяльності та добробут родини [18]. Така робота потребує знань з теорії та методики професійної освіти.

Для таких різнопланових шляхів у діяльності і, зокрема, професійній підготовці економістів-підприємців були розроблені компетентності, які потрібно сформувати у студентів протягом чотирьох років, або восьми семестрів. Ці компетентності вони будуть застосовувати у своїй подальшій діяльності при виконанні робочих функцій.

Для якісної професійної освіти майбутніх фахівців-економістів, які реально працюватимуть на теренах підприємництва України, потрібно дотримуватись Положення про організацію освітнього процесу, яке є типовим для закладів вищої освіти.

Передбачаючи результати професійної підготовки студентів за нашим спецкурсом та формування в них компетентностей, потрібних для подальшої підприємницької діяльності, ми спиралися на визначення терміна «вища освіта» у національному законодавстві, а саме в Законі України, опублікованому зі змінами, від 2017 року. Цей документ подає визначення терміна «вища освіта» у такій інтерпретації: вища освіта — це сукупність систематизованих знань, умінь і практич-

них навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти [1].

Ми детально вивчили і проаналізували Положення закладів банківської справи для Київського, Харківського, Черкаського і Львівського інститутів, що входять до Державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи» [2]. Студенти вказаних закладів мають високу якість навчання, європейський підхід до наукової діяльності та сучасну матеріально-технічну базу, дев'яносто відсотків випускників працевлаштовано.

Університет банківської справи, спираючись на законодавство України, у Положенні про організацію освітнього процесу в ДВНЗ «Університет банківської справи» визначає компетентність як динамічну комбінацію знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [2], яке співвідносне з офіційним визначенням [1]. При цьому досягнуті у процесі професійної підготовки результати навчання оцінені та визнані, це означає, що особа отримала встановлений стандартом набір компетентностей і їй видають офіційний документ про вищу освіту.

Загалом, термін «компетентність» у різних галузях науки та її напрямках тлумачать дещо по-різному, хоча суть залишається. Якщо взяти до уваги людство, то компетентність є ступенем зрілості людини незалежно від освіти. У вищій освіті є декілька визнаних тлумачень розглядуваного поняття. Наведемо кілька основних.

Словник іноземних мов подає поняття «компетентність» як особливість індивідуума, котрий володіє колом повноважень певних питань, які існують у чьомусь веденні. *Competent* (франц.) — компетентний, правомочний. *Competens* (лат.) — відповідний, здібний. *Competere* — вимагати, відповідати, бути придатним. *Competence* (англ.) — здатність (компетенція) [14].

В англійській мові «компетентність» є терміном, який визначає насамперед комерційну обізнаність. Більшість роботодавців у Великій Британії проводять пошук фахівців саме серед студентства шляхом проведення різноманітних семінарів, так званих *commercial-awareness-workshop*. Під час їх роботи проводять консультації щодо бізнесу, який потребує країна в даний час, дають поради і студентам, і дорослим з питань попередження банкрутства [14].

Англійські психологи Дж. Равен, Дж. Ворон та інші, які працювали над упровадження тестів і матриць, вважають компетентності людськими здібностями, тобто інтелектуальним капіталом.

Психологи Я. В. Козачок і Л. В. Помиткіна визначають «компетентність» як певний рівень психічного розвитку особистості, тобто навченість і вихованість. Досліджуючи діагностику розвитку професійних ком-

понентів готовності студентів до прийняття стратегічного життєвого рішення, Л. В. Помиткіна підтверджує, що повинно бути позитивне ставлення до майбутньої професії, наявність мотивації, потрібних професійних знань, обґрунтованість ухваленого рішення. Забезпечити високу мотивацію до майбутнього фаху можливо у вищому навчальному закладі. Дослідниця впевнена, що відповідні спецкурси дадуть змогу зменшити невизначеність у процесі вибору професійного майбутнього як складової щасливої долі людини шляхом розвитку компонентів особистісної готовності студентів до прийняття стратегічних життєвих рішень [13, с. 9–13].

Досліджуючи особистість студента як суб'єкта професійного розвитку, психолог К. В. Бабак пропонує теоретично зв'язати проблему до інтегративного підходу, який включатиме уявлення про одночасний характер розгортання особистісних, професійних і процесуальних аспектів розвитку особистості. Такий теоретичний підхід у психології не суперечить професійній освіті студентів-економістів, а підтримує набуття ними професійних компетентностей у вищому навчальному закладі [3].

Розширення свідомості молодого людини за рахунок нових знань — одне з головних завдань сучасної молоді, упевнена психолог І. В. Нікітіна. Хоча інтелектуальні цінності, як вона виявила у ході свого дослідження, залишаються лише на п'ятому місці, це пов'язано із загальним станом освіти, її неадекватним сприйняттям у суспільстві, відсутністю явного зв'язку між певним рівнем інтелектуального розвитку і гідним матеріальним забезпеченням своєї праці [11, с. 175–176].

Українські вчені І. М. Ковчина, Н. Г. Нічкало і С. У. Гончаренко мають свої погляди на тлумачення поняття «професійна компетентність». Але вони єдині в тому сенсі, що трактують її як формування професійних знань на основі отриманої студентом інформації. Інформація-знання формуються в компетентності, які дозволяють фахівцеві застосовувати їх адекватно сформованим умінням під час виробничої практики. На основі таких умінь формується досвід працівника [15, с. 149; 11].

Дослідники професійної підготовки студентів у вищій школі, зокрема Ю. О. Шабанова, трактують «компетентність» як уміння системно мислити і розрізняти якості системи як у соціальній, так і у професійній діяльності. Це ж стосується розвитку здібностей особистості щодо структурування елементів вищої освіти, педагогіки та навчально-виховного процесу у вищій школі. Компетентність є цілісним сприйняттям індивідуумом педагогічного процесу, який урахує всі його можливі напрями розвитку і вміння охоплювати педагогічне середовище [20, с. 8].

Згадуваний нами український дослідник системного підходу у вищій освіті Н. М. Салига упевнений, що «компетентність» — це вміння особистості системно мислити, розрізняти якості системоутворювальних процесів як у соціальній, так і у професійній діяльності. Певний набір компетентностей є здібностями індивідуума щодо структурування елементів вищої освіти і навчально-виховного процесу у вищій школі,

уміння цілісного сприйняття педагогічного процесу з урахуванням різноманітних можливостей розвитку, а також уміння моделювати вищу освіту [16, с. 7].

Підтвердженням доцільності посилення педагогічної підготовки в майбутніх економістів-підприємців є низка наукових досліджень.

Наприклад, у науковому доробку В. Б. Гриців з особливостей змісту і структури професійної компетентності майбутніх фахівців-економістів вказується стосовно базових особливостей підготовки студентів сфери банківської справи. Фахівці мають найвищий попит на ринку праці, як національному, так і зарубіжному. Тому сучасні студенти цього напрямку повинні мати розвинені аналітичні здібності, уміти сконцентруватися в будь-який час, навіть і несприятливий, бажання комунікувати з різними індивідуумами, бути організованими та інші риси характеру. Професія банківського працівника, підкреслює дослідниця, надає великі можливості кар'єрного росту. Узагальнюючий аналіз проблеми дослідження компетентностей майбутніх банківських працівників показує, що педагогічна наука розробила і впроваджує підходи, які дозволяють співвідносити професійну компетентність зі здібностями, вміннями і знаннями, які є адекватними професійним завданням та достатні для їх вирішення. Науковець виділила три основні компетентнісні показники готовності до майбутньої професійної діяльності, до яких вона відносить мотивацію, знання і вміння комунікувати, є базовими для всіх працівників. Третя складова вимог — уміння комунікувати — включає не тільки вміння позитивного спілкування з клієнтами, проведення бесід на засадах емпатії, а й комерційні здібності [5, с. 60—61]. Комерційні здібності потрібні будуть майбутнім економістам-підприємцям, як і знання з теорії та методики професійної освіти.

Значущість професійної освіти під час підготовки до майбутньої діяльності студентів-економістів підкреслюють дослідники теорії та методики професійної освіти Л. М. Журавська і Е. О. Остапенко. Працюючи над розробкою практичного підходу у формуванні готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку, вони обґрунтували потребу в упровадженні програми модифікованого курсу з педагогіки та психології. Оскільки розвиток навчальної підготовки у професійній освіті відбувається поступово від навчально-пізнавальної діяльності до навчально-професійної, був зроблений висновок про необхідність підготовки майбутніх економістів до професійного саморозвитку [21].

Оскільки національне законодавство про вищу освіту вказує на посилення співпраці вищих навчальних закладів, державних органів та бізнесових структур з метою підготовки конкурентоспроможного фахівця для інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави, логічним є збільшення годин на педагогічні дисципліни. Також проголошується академічна свобода, яка трактується як самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової або інноваційної діяльності. Указані заходи здій-

нюються на принципах свободи слова і творчості, поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їхніх результатів [1]. Наше опитування серед студентів, представлене раніше, дає підтвердження цій тезі.

Базуючись на теоретичних висновках, виведених із попередніх проблемних питань, ми впевнені, що висококваліфікованим фахівцем економіст-підприємець може стати завдяки високому мотиваційному показнику, впевненості у правильному обранні майбутнього роду діяльності, прагненню набути якнайбільше інформаційного професійного матеріалу та його перетворення у знання, що приведе до професіоналізму вже під час виробничої практики.

Майбутня робота повинна приносити задоволення, тобто щастя. Ми цілком погоджуємось із психологами Л. З. Левітом і Н. П. Радчиковою, фахівцями з теорії та практики особистісно орієнтованої концепції: щастя в тому, що кожний індивід намагається знайти свій особистісний потенціал і реалізувати його у своїй життєдіяльності, тобто потрібно стати тим, ким ти є [9]. Для цього потрібно багато працювати та отримати вищу освіту. Але, насамперед, мати бажання і здібності до навчання.

Для студента необхідними є вміння отримувати інформацію, формувати знання, перетворювати сформовані знання у вміння, прогнозувати результати своєї діяльності. Тобто випускник економіст-підприємець повинен володіти загальними компетентностями, до яких входять:

- уміння критично оцінювати і прогнозувати соціальні, економічні, політичні, екологічні, культурні й інші події та явища;
- уміння використовувати спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності;
- уміння розуміти сутність економічної системи та економічних відносин як найважливішої складової розвитку суспільства;
- уміння оперувати економічними категоріями і поняттями;
- уміння оцінювати перспективи глобалізації як новітнього етапу соціально-економічних перетворень;
- розуміння сутності чинників і наслідків макроекономічного розвитку та їхній вплив на діяльність організації;
- уміння використовувати іноземні мови у професійній діяльності;
- уміння використовувати загальнонаукові та креативні методи пізнання у професійній діяльності.

Із загальних компетентностей, якими повинен володіти майбутній підприємець, випускник університету, у ході викладання спецкурсу ми формуємо вміння:

а) використовувати спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання та професійної діяльності на рівні новітніх досягнень;

б) уміння використовувати загальнонаукові та креативні методи пізнання в майбутній професійній діяльності.

Спинимось більш детально на загальних компетенціях, які отримує студент-економіст під час прослуховування спецкурсу «Професійно-педагогічна освіта підприємців».

Українська дослідниця О. Ю. Славгородська, розробляючи компетентність персоналу як складову трудову потенціалу підприємства в галузі економічних наук, доводить, що працівники підприємств повинні мати такі загальні компетентності.

До першої загальної компетентності належить теоретична, до складу якої входять теоретичні знання та їх практичне застосування.

До другої — соціальна компетентність, або здатність до ефективної взаємодії в колективі шляхом комунікації.

До третьої дослідниця відносить методичну компетентність, або здатність самостійно організувати власну роботу і розв'язувати проблеми.

Четверта — особистісна компетентність, яка включає особистісні характеристики людини, це реалізація самооцінки, відповідальність, культура праці.

П'ята — індивідуум повинен бути здатний до адаптації в життєвому середовищі та колективі.

Шоста — працівник повинен уміти саморозвиватись і самонавчатись [17].

Ми не можемо погодитись з визначенням дослідниці другої компетентності як соціальної, яка вказана як сформована якість комунікувати в колективі. Скоріше, сформоване у студентів вищого навчального закладу вміння комунікувати з колективом та в колективі є комунікативною компетенцією. Соціальну компетентність ми не розглядаємо, оскільки вона не є предметом нашого дослідження. З визначенням інших компетентностей ми погоджуємось і цілком підтримуємо їх визначення.

На вступному занятті зі спецкурсу ми починаємо формувати у студентів основну компетентність, до складу якої входить мотивація з набуття професійної інформації. Ми починаємо заняття з повторення пройденого ними матеріалу. Застосовуємо такий формат і ще для активізації вже набутих знань майбутніми економістами-підприємцями. Оскільки своїх студентів ми навчаємо на першому й другому курсах, то нам легко спілкуватися. Ми пропонуємо згадати ключові терміни їхньої майбутньої професії — економіка, держава, економіст, людина, праця, комунікація, професія, професійна освіта, бажання, радість, щастя, свобода. Такий ряд термінів обираємо не випадково.

Економіку своєї країни і країн світу студенти вже вивчали, основи психології пройшли, тобто знають поняття «комунікація», «бажання», «радість», «щастя». Із незнайомих термінів залишилися «професійна освіта» і «свобода», які пов'язуємо з термінами «економіка» та «підприємство» під іншим кутом, який потрібен майбутньому підприємцю-керівникові. За допомогою викладача студенти, у групах по 4–5 осіб, самі працюють над визначеннями поняттєвого апарату. Ми спостерігали, як майбутні підприємці широко

дискутували, наскільки їм потрібні педагогічні знання, як розкривали для себе новий світ професійної освіти, як отримували задоволення від розроблених власних методик керівництва віртуальним підприємством із застосуванням педагогічних знань. У кінці міні-тренінгу окреслювались цікаві терміни. Це була перша ланка засвоєння знань і перший, найпростіший, рівень формування професійної компетентності.

Отже, уже на початку спецсемінару з професійної освіти майбутніх економістів-підприємців ми починаємо використовувати спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання в попередніх семестрах, першому — сьомому. І, як показує наша практика, з успіхом можна використовувати міні-тренінги з групової роботи, під час яких набуваються вміння використовувати загальнонаукові та креативні методи пізнання в майбутній професійній діяльності. Зазначимо, що підказки з Інтернет-ресурсів підтримуються.

Компетентність, підкреслює дослідниця з економіки підприємництва В. М. Костриченко, є педагогічним явищем. До компетентностей відносяться насамперед життєві вміння, навички, яких потребує будь-яка особа, що має професію. Вона подає визначення терміна «компетентність» як володіння людиною відповідною компетенцією. І далі, «компетентність» — це знання, уміння, навички і досвід, які формують професійні властивості фахівця для якісного виконання ним професійних функцій. Тому що фахівець з економіки повинен відповідати європейським вимогам, передбачати можливі зміни в економіці, готовий створити інноваційне поле із забезпечення стійкості підприємства, як власного, так і державного, бути сучасним, передбачаючи потік майбутніх можливих змін. Він створює таке поле інновацій, яке повинне забезпечити стійкість підприємства як соціально-економічної системи. Тому зміщуються наголоси підготовки економістів у бік практичних навичок, до максимальної автоматизації умінь у професійній діяльності [8].

Розробленням теорії компетентності займався М. С. Головань, який указує на основну умову у володінні компетентністю. Вона полягає в ефективній професійній діяльності. Для такої професійної роботи потрібне особистісне ставлення до предмета і продукту діяльності, що є важливим для майбутнього економіста-підприємця. На думку дослідника, компетентність включає знання, уміння, навички, досвід та особисті властивості індивідуума. У такому професійному полі фахівець повинен мати здатності та готовність до розв'язання будь-яких ситуацій за умов усвідомлення значущості результатів власної діяльності [4].

Особливості підготовки студентів економічних спеціальностей висвітлюють у своїх працях група авторів — Г. Черданченко, О. Зеліковська, Ю. Бондаренко. Підкреслено, що професійна робота економіста дедалі частіше пов'язана із взаємодією в колективі, на підприємстві. Економіст повинен мати більш розширені риси характеру і володіти вміннями, зокрема відповідати вимогам психолого-педагогічних професій, таких як «людина-людина». Студентів-економістів потрібно бути доброзичливим, емпатійним, здатним аналізувати свою поведінку і поведінку людей, які

його оточують. Автори стверджують, що професійна підготовка майбутнього економіста є педагогічним процесом. Результатом такого процесу повинно бути формування професійної компетентності майбутнього економіста. Професійна компетентність економіста є важливою характеристикою діяльності підприємця, інтегративною якістю, синтезом професійних компетенцій та особистісних професійно важливих рис [19].

Підготовка економістів на базі професійної компетентності є важливою компонентою, вважає Л. С. Отрощенко, яка досліджувала формування професійної компетентності майбутніх економістів-міжнародників. Щоб працювати в різних регіонах світу, потрібно базувати освітню діяльність студентів вищих закладів навчання на засадах компетентнісного підходу. Вона підкреслює, що він рівня професійної компетентності фахівця залежать результативність головних економічних операцій країни, її господарська діяльність [12].

Для нашого дослідження важливими є спеціальні додаткові компетентності, які повинні сформуватися у студентів під час професійної підготовки, а отже, і під час прослуховування нашого спецкурсу «Професійно-педагогічна освіта підприємців».

Як зазначають Р. П. Лісна і В. О. Тригуб, досліджуючи формування професійних компетенцій під час практичного навчання, змістовне наповнення професійної компетенції зумовлюється, насамперед, зовнішніми чинниками. До зовнішніх чинників відносять рівень розвитку технологій, науки, техніки, економіки, освіти, які вказують на загальний рівень суспільно-економічного розвитку суспільства та людської цивілізації загалом. Але не менш важливими, такими, від яких залежить так званий «людський фактор», є внутрішні чинники — мотивація професійної освіти

і подальшого кар'єрного зростання, уміння самовдосконалюватись, наполегливість, самостійність [10].

За останнє десятиріччя набули поширення такі форми інтеграції:

- діяльнісна, за якої об'єднуються різні види діяльності (пізнавальна, трудова, екологічна, естетична, економічна);
- концептуальна, яка передбачає об'єднання таких світоглядних, теоретичних і практико-пізнавальних елементів, сукупність яких регулює поведінку студентів у багатограних і складних умовах життя. За цієї форми інтеграції виникає найбільш глибокий тип взаємодії уявлень, понять, принципів, методів і способів; таких форм стилю мислення, як вибір рішень, оцінювання цінностей [21, с. 10].

Оскільки в Європі при будь-якому підприємстві відкривають різноманітні заклади освіти, дитячі, дошкільні, куди батьки можуть відвести дітей перед роботою і на будь-який час — від короткого терміну на 2–3 години і до тижня, то, ознайомлюючись з діяльністю такого підприємства, ми впевнені в недалекому майбутньому з'явиться потреба в кадрах, які зможуть організувати таку роботу. Тому сучасному економістові потрібні педагогічні знання, уміння і навички, а отже, і освітні компетентності.

Висновки. Формування професійних компетентностей у сучасних студентів-економістів банківської справи, майбутніх підприємців вимагає від навчального закладу, від педагогів принципово нових підходів у професійній освіті: інтеграції педагогічних та економіко-підприємницьких знань, умінь і навичок. Тому під час прослуховування спецкурсу ми надамо інформаційний матеріал, сформуємо знання, уміння і навички, які допоможуть економістові-підприємцю у його організаційно-освітній роботі.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/card/1556-18>.
2. Нормативні документи Державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ubs.edu.ua/images/2017/normatyvna%20baza/normatyvna%20baza.pdf>.
3. Бабак К. В. Суб'єктивний вимір професійного розвитку особистості [Електронний ресурс] / К. В. Бабак // Освіта регіону. — Режим доступу : <http://social-science.com.ua/article/187>.
4. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду [Електронний ресурс] / М. С. Головань. — Режим доступу : http://uabs.edu.ua/images/stories/docs/K_VM/Holovan_03.pdf.
5. Гриців В. Б. Особливості змісту і структури професійно-етичної компетентності майбутніх фахівців банківської справи / В. Б. Гриців // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». — 2013. — № 2 (8).
6. Журавська Л. М. Практиологічний підхід у формуванні готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку / Л. М. Журавська, Е. О. Остапенко ; ДВНЗ «КНЕУ імені В. Гетьмана» (м. Київ) // Наука і освіта. — 2012. — № 8.
7. Ковчина І. М. Підготовка соціальних педагогів до соціально-правової роботи : [монографія] / І. М. Ковчина. — Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. — 373 с.
8. Костриченко В. М. Формування компетенцій фахівця з економіки підприємства на основі обґрунтування господарських рішень [Електронний ресурс] / В. Костриченко // Нова педагогічна думка. — 2013. — № 1.1. — С. 268. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2013_1_70.
9. Левит Л. З. Личностно-ориентированная концепция счастья: теория и практика [Электронний ресурс] / Л. З. Левит. — Режим доступу : http://www.npsyj.ru/pdf/npj_no08_2012/npj_no8_2012_81-89.pdf.

10. Лісна Р. П. Формування професійної компетенцій у процесі практичного навчання [Електронний ресурс] / Р. П. Лісна, В. О. Тригуб. — Режим доступу: <http://fdk.org.ua/article/viewFile/25168/22619>.
11. Нікітіна І. В. Суб'єктне самовизначення молодшої людини в період повноліття : монографія / І. В. Нікітіна. — Київ : ЦУЛ, 2007. — 186 с.
12. Отрощенко Л. С. Формування професійної компетентності майбутніх економістів-міжнародників [Електронний ресурс] / Л. С. Отрощенко // Перший крок у науку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. — Луганськ, 2009. — Т. 7. — С. 75—78. — Режим доступу: http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/56755/5/Otroschenko_Future_economists_professional_competence_forming.pdf.
13. Підготовка студентів до прийняття стратегічних життєвих рішень : методичні рекомендації / уклад. : Я. В. Козачок, Л. В. Помиткіна. — Київ : НАУ, 2015. — 36 с.
14. Професійна компетентність психолога [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://medbib.in.ua/professionalnaya-kompetentnost-psihologa33637.html>.
15. Професійна освіта : словник : навч. посібник / уклад. С. У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Г. Нікало. — Київ : Вища школа, 2000.
16. Системний підхід у вищій школі : навчально-методичний посібник до курсу / авт.-упоряд. Н. М. Салига. — Івано-Франківськ, 2016. — 76 с.
17. Славгородська О. Ю. Компетентність персоналу як складова трудового потенціалу підприємства [Електронний ресурс] / О. Ю. Славгородська. — Режим доступу: http://www.confcontact.com/2008dec/6_slavgorod.php.
18. Офіційний сайт ДВНЗ «Університет банківської справи» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.lbs.ubs.edu.ua/index.php/ua/fond-rozvytku/24-novyny/1713-universytet-bankivskoi-spravy-vid-mozhlyvoho-do-realnoho-hazeta-lvivska-poshta.html>.
19. Чередніченко Г. Особливості підготовки студентів економічних спеціальностей [Електронний ресурс] / Г. Чередніченко, О. Зеліковська, Ю. Бондаренко // Теорія та методика управління освітою. — 2012. — № 9. — Режим доступу: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_9/43.pdf.
20. Шабанова Ю. О. Системний підхід у вищій школі : підручник для студ. магістратури / Ю. О. Шабанова ; Нац. гірн. ун-т. — Дніпропетровськ : НГУ, 2014. — 120 с.
21. Шатковська Г. І. Науково-методичні засади інтеграції знань з фізики і хімії студентів вищих навчальних закладів І-ІІ рівнів акредитації технічно-технологічного профілю : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Г. І. Шатковська ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. — Київ, 2007. — 21 с.

References

1. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» [The Law of Ukraine «On Higher Education». zakon3.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/card/1556-18> [in Ukrainian].
2. Normatyvni dokumenty derzhavnoho vyshchoho navchalnoho zakladu «Universytet bankivskoi spravy» [Normative documents of the State Higher Educational Institution «University of Banking»]. (n. d.). www.ubs.edu.ua. Retrieved from <http://www.ubs.edu.ua/images/2017/normatyvna%20baza/normatyvna%20baza.pdf> [in Ukrainian].
3. Babak, K. V. (n. d.). Subiektivnyi vymir profesiinoho rozvytku osobystosti. [Subjective dimension of professional development of personality]. *Osvita rehionu — Education of the region*. Retrieved from <http://social-science.com.ua/article/187> [in Ukrainian].
4. Holovan, M. S. Kompetenttsiia i kompetentnist: dosvid teorii, teoriia dosvidu [Competence and competence: experience of theory, theory of experience]. (n. d.). uabs.edu.ua. Retrieved from http://uabs.edu.ua/images/stories/docs/K_V_M/Holovan_03.pdf [in Ukrainian].
5. Hrytsiv, V. B. (2013). Osoblyvosti zmistu i struktury profesiino-etychnoi kompetentnosti maibutnykh fakhivtsiv bankivskoi spravy [Features of the content and structure of professional and ethical competence of future banking professionals]. *Zbirnyk naukovykh prats Khmelnytskoho instytutu sotsialnykh tekhnologii Universytetu «Ukraina» — Collection of scientific works of Khmelnytsky Institute of Social Technologies of the University «Ukraine»*, 2 [in Ukrainian].
6. Zhuravska, L. M., & Ostapenko E. O. (2012). Praksyolohichnyi pidkhid u formuvanni hotovnosti maibutnykh ekonomistiv do prrfesiinoho samorozvytku [The praxiological approach in shaping the readiness of future economists for profesionalnogo self-development]. *Nauka i osvita — Science and Education*, 8 [in Ukrainian].
7. Kovchyna, I. M. (2007). *Podhotovka sotsialnykh pedahohiv do sotsialno-pravovoi roboty [Preparation of social teachers for social and legal work]*, Kyiv: NPU imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
8. Kostrychenko, V. M. (2013). Formuvannia kompetenttsii fakhivtsia z ekonomiky pidpriemstva na osnovi obhrunuvannia hospodarskykh rishen [Formation of the competence of a specialist in the economy of the enterprise on the basis of substantiation of economic decisions]. *Nova pedahohichna dumka — New pedagogical thought*, 1.1, 268. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2013_1_70 [in Ukrainian].
9. Levyt, L. Z. Lychnostno-oryentirovannaia kontseptsyia schastia: teoriya u praktyka [The personality-oriented concept of happiness: theory and practice]. (n. d.). www.npsyj.ru. Retrieved from http://www.npsyj.ru/pdf/npj_no08_2012/npj_no8_2012_81-89.pdf.

10. Lisna, R. P., & Tryhub, V. O. (n.d.). Formuvannia profesiinoi kompetentsii u protsesi praktychnoho navchannia [Formation of professional competencies in the process of practical training]. *fkd.org.ua*. Retrieved from <http://fkd.org.ua/article/viewFile/25168/22619> [in Ukrainian].
11. Nikitin, I. V. (2007). *Subiektne samovyznachennia molodoi liudyny v period povnolittia [Subjective self-determination of a young person during the period of full age]*. Kyiv: TsUL [in Ukrainian].
12. Otroschenko, L. S. (2009). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh ekonomistiv-mizhnarodnykiv [Formation of professional competency of future economists-internationalists.]. *Pershyi krok u nauku: materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii — The first step in science: materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference*. (Vols. 7), (pp. 75—78). Luhansk. Retrieved from http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/56755/5/Otroschenko_Future_economists_professional_competence_forming.pdf [in Ukrainian].
13. Kozachok, Ya. V., & Pomytkina, L. V. (2015). *Pidhotovka studentiv do pryiniattia stratehichnykh zhyttievkykh rishen: metodychni rekomendatsii [Preparation of students for making strategic life decisions: methodical recommendations]*. Kyiv: NAU [in Ukrainian].
14. Profesiina kompetentnist psykholoha [Professional competence of a psychologist]. (n. d.). *medbib.in.ua*. Retrieved from <http://medbib.in.ua/professionalnaya-kompetentnost-psihologa33637.html> [in Ukrainian].
15. Honcharenko, S. U. et al. (2000). *Profesiina osvita: Slovnyk [Professional education: Dictionary]*. (N. H. Nykalo, Eds.). Kyiv: Vyscha shkola [in Ukrainian].
16. Salyha, N. M. (2016). *Systemnyi pidkhid u vyshchii shkoli [System approach in high school]*. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
17. Slavhorodska, O. Iu. (n. d.). Kompetentnist personalu yak skladova trudovoho potentsialu pidpryemstva [Competence of the personnel as a component of the labor potential of the enterprise]. *www.confcontact.com*. Retrieved from http://www.confcontact.com/2008dec/6_slavgorod.php [in Ukrainian].
18. Ofitsiyni sait DVNZ «Universytet bankivskoi spravy» [Official website of the University of Banking]. *www.libs.ubs.edu.ua*. Retrieved from <http://www.libs.ubs.edu.ua/index.php/ua/fond-rozvytku/24-novyiny/1713-universytet-bankivskoi-spravy-vid-mozhlyvoho-do-realnoho-hazeta-lvivska-poshta.html> [in Ukrainian].
19. Cherednichenko, H., Zelikovska, O., & Bondarenko, Yu. (2012). Osoblyvosti pidhotovky studentiv ekonomichnykh spetsialnosti [Features of the training of students of economic specialties]. *Teoriia ta metodyka upravlinnia osvitoiu — Theory and Methods of Education Management*, 9. Retrieved from http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_9/43.pdf [in Ukrainian].
20. Shabanova, Yu. O. (2014). *Systemnyi pidkhid u vyshchii shkoli [System approach in high school]*. Dnipropetrovsk: NHU [in Ukrainian].
21. Shatkovska, H. I. (2007). *Naukovo-metodychni zasady intehtratsii znan z fizyky i khimii studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv I—II rivniv akredytatsii tekhnichno-tekhnolohichnoho profilu [Scientific and methodical principles of integration of knowledge in physics and chemistry of students of higher educational institutions of I—II levels of accreditation of technical and technological profile]*. *Candidate's thesis*. Kyiv: NPU imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].